

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IV

Nr. 20

20

MAIU

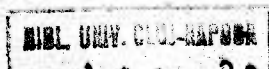
1923

În acest număr: Partidele politice din Ardeal de Octavian Goga; In cort... la mare, poezie de Zaharie Bârsan; In apărarea miciei proprietăți de Alexandru A. Hodoș; Teodoraș cel fericit de Septimiu Popa; Depopularea sate-
lor românești de Traian Birădescu; Ce fierbe la granița Bihorului de George Bota;
România și Politica externă de V. N. P. Cronica politică: Orgia „pertractărilor”
reîncepe de Ion Balint; Gazeta rimată: Musca columbacă de Vasile Veterinarul;
Insemnări: Conflictul universitar aplanat; Șaguna supărat; Un apendice periculos!
Legăturile ceho-române; Vajda, Radici și Hlinka; O anchetă în Palestina.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIATA CUZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 5 Lei

© BCUCluj

Țara Noastră

Partidele politice din Ardeal

Am cetit deunăzi dările de seamă asupra serbării dela Băsești, publicate în organele partidului național din Cluj și în gazetele homigmanilor dela București și-am înregistrat din nou un monument de neoneșitate profesională, cu care de altfel infuzoriile tiparului ne-au obișnuit așa de mult în zilele din urmă.

Paraziții călimarei și-au lansat și cu acest prilej volbura de minciuni ordinare, croite anume pentru zăpăcirea bietului public. După spusa lor, o strașnică învălmășeală s'a deslănțuit în jurul monumentului lui Bădea Gheorghe. Miile de țărani, — așa scriu veselii reporteri, — n'au venit să cinstească numai memoria unui luptător mort, ci mai ales să-și afirme solidaritatea cu eroii răposatului Consiliu dirigent. A fost deci vifor și urgie mare. Cetele de săteni îndârjite, sub conducerea înfricoșatului Neptun al maselor, d. Sever Dan, au primit cu vivaturi și urale pe d. Iuliu Maniu, cunoscutul tribun al poporului, care și de astădată ca totdeauna, a electrizat mulțimea până la frenezie. În schimb miniștrii dela București au fost în grozăvă primejdie. Valurile agitate ale țărănimii le-au servit un memento care nu se uită. Din toate părțile roiau răzvrățiții cu privirile încruntate să le oprească automobilele și-a fost nevoie de delicata bunăvoință a părintelui Man dela Gherla, ca revolta să nu se reverse, ca un teribil uragan. Chiar și subsemnatul, — după-cum certifică de altfel un mărtor venit din Polonia anume la mormântul luptelor noastre naționale, — era pe-aci pe-aici să fie sfâșiat ca un odios răufăcător, dacă șeful comitetului de-o sută, printr'un gest de augustă clemență, nu l-ar fi luat sub aripile-i protectoare, oprind furtuna cu vocea lui de stentor: — Stați pe loc armatele mele cutropitoare, așa sunt eu, mifostiv cu adversarii mei!..

Cam așa fel se prezintă parastasul, văzut în oglinda chioară a nenorociților scribi închiriați. Desigur, deodată cu născocirea idioată,

o formidabilă chelălăială s'a ridicat în coloanele ziarelor interesate, brodându-se fel de fel de comentare, cu scopul de-a acredita în opinia publică fantazia cu popularitatea nesăbuită a patrioților protejați de „presa independentă” dela București. Toate aceste chiote de ocazie, multiplicata în diverse ediții, culminează în aceeași luminoasă constatare, pe care „Gazeta Transilvaniei” din Brașov, într'un avânt de pisălogeală provincială o toarnă cetitorilor săi: „Poporul simțea dogoreala revoltei arzându-i sufletul... Impreună cu poporul a venit stegarul partidului național, acela care cu jertfa persoanei sale... (Muceșnicul e domnul Maniu). Partidul național a primit la Băsești noui puteri din încrederea arătată conducătorilor lui de poporul adunat acolo, la o pioasă ceremonie pe care cei cincisprezece mii de români au transformat-o într'o grandioasă manifestație a democrației românești...”

Cum ziceam, toată cheltuiala asta de cerneală e o apoteoză a șolțicării care din nenorocire se furișază tot mai des în așazisa publicistică românească. La Băsești nu numai c'a fost o atmosferă de sărbătoare, cum se cuvine la praznicul unui mort, dar a fost perfectă liniște, ordine și bun simț. Nimic din stupidele povești, n'am văzut nimic, n'am auzit nimic. Nici tãmbălăul cu naționaliștii noștri adversari, nici primejdia miniștrilor, nici burzuluirii împotriva mea. Cu dl Iuliu Maniu de asemeni nu mi-a fost dat să am vre-un incident, afară de întâmplarea, plăcută nouă amândurora, de-a ne fi întins mâna ca doi creștini civilizați în fața altarului la sfârșitul slujbei, pe care admit că reprezentantul „Luptei” n'a ascultat-o din motive apreciabile de deosebire religioasă... A fost deci pace și blândete evanghelică pe toată linia în așa de mare măsură, încât s'a primit cu resemnare de către cei prezenți până și conferința în adevăr detaliată, desfășurată o oră și mai bine la poalele monumentului de către d. Branște, evident un neîmpăcat dușman al celorlalți douăzeci de oratori...

În acest chip armonia din sătulețul Șalajului n'a fost cătuși de puțin tulburată. După cum pot arăta miile de spectatori ai „pioasei ceremonii” toată sbârâiala dela gazeta s'a ticluit în redacții pe calapodul meschin al invențiilor profesionale. De altfel cine-și dă seama de delicatetea și felul chibzuit al țaranilor noștri care, firește, nu au nici un reprezentant în atelierele d-lor Braunștein și Fagure, înțelege că românii, în fumul de tãmăie al cădelnițelor și în plângerea troparelor mortuare își trimit sufletele mult mai departe și nu le trece prin minte să facă demonstrații politice...

* * *

În afară însă de aceste considerații morale, care ar fi eliminat dela început ori-ce notă stridentă la desvălirea monumentului lui Gheorghe Pop din Băsești, mai este un cuvânt hotărîtor pentru care masele noastre populare din Ardeal se țin în rezervă în fața ori-cărei manifestații de partid politic.

Motivul e simplu: *concepția de partid nu e trecută încă în mentalitatea mulțimei de aici.*

Românii din Ardeal în trecutul lor de opresiune n'au cunoscut diferențierea după grupări politice și nu s'au mișcat decât în cadrul larg al revendicărilor naționale. De-aci și denumirea de „*partid național*“, care, după cum am arătat în alte rânduri, însemna tabăra integrală a tuturor energiilor românești în luptă cu statul ostil. Partid în sensul tehnic al cuvântului, așa cum se înțelege pretutindeni, aici n'a existat pe vremea ungarilor. De-aceia judecata mulțimii la noi, îndrumată de preceptele din vechime nu are încă o sensibilitate deosebită în materie și n'a isbușit să fixeze noțiunile unui program, sau ale unei lupte de partid.

Aceasta este realitatea.

Astfel de câte ori foștii mei colegi strigă în lumea largă că *partidul* lor are rădăcini puternice în conștiința populară, eufemismul e primit cu zâmbete de către toți cari cunosc situația. Adevărul e că noi n'am pomenit nici odată o organizație în acest sens, că nu ne-a înscris nimeni nicăieri, că partizanii n'au fost cunoscuți și n'au luat niciodată vre-un angajament. Pur și simplu pe ideia împotrivirii de neam un suflu de protestare unanimă ne-a mișcat pe toți românii înșiruindu-ne în linie de bătaie... Cetele număroase s'au agitat sub impulsul lozincei care trezea un ecou în toate sufletele, în vreme ce cărturarii noștri mai de seamă strângându-se laolaltă alcătuiau în „conferențele naționale“ după buna învoire a unei rânduieli patriarhale: *comitetul național*, unica corporație politică din trecutul recent al ardeienilor...

Având această moștenire în mintea tuturor masele noastre n'au făcut nici după deșrobire, politică de partid. Ascultând păreri, cumpănind programe, primind sfaturi din partea locului sau urmând sugestiunile momentului, mulțimea de aici a balansat în toate părțile. N'a avut vremea încă să-și însușească pregătirea trebuincioasă pentru vremile schimbate. Manifestările ei de caracter politic au fost determinate sau de puterea de convingere a unei lozince ocazionale, sau de agitația care s'a desfășurat pentru smulgerea unei biruințe. Ca dovadă eclatantă pentru toată lumea poate fi luat rezultatul alegerilor pe seama partidului național sub guvernul Averescu și sub actualul guvern. Primele alegeri au fost o înfrângere zdrobitoare, cele din urmă un succes. Subt guvernul Averescu a biruit lozınca desființării Consiliului dirigent al cărui odiu a angajat masele, subt guvernul Brătianu, măsurile lipsite de tact dela centru plus sălbatica agitație regionalistă au dat voturi candidaților d-lui Maniu. Nici într'un caz, nici într'altul alegătorii nu s'au preocupat de rostul partidului național, nici de programul lui, fiindcă partid național în înțelesul propriu al cuvântului nu există, iar de programul lui n'a auzit nimeni. Nici înfrângerea dintâi deci, nici relativa refacere de mai târziu, nu au a face cu situația de partid a comitetului de-o sută, ci cu simțământul de orientare al maselor care se călăuzesc de considerații generale după oportunitatea clipei și nu sunt închegate în nici o categorie politică.

Aceasta este starea reală de lucruri, ori-cine o neagă spune minciuni, sau din nepricepere sau din interes.

Procesul de diferențiere după partide abia acum începe la masele din Ardeal. În mod normal el nu s'a putut porni decât în ziua când regimul străin dărâmandu-se și suprema dogmă a ideii naționale îndeplinindu-se, revendicări de altă natură au ieșit la suprafață. De atunci noțiunea de partid în accepțiunea ei logică și-a făcut drum și aici. Astfel, în această ordine de idei, *partidul poporului* a inaugurat era nouă lansând un program în jurul căruia s'a adunat un mănunchiu de oameni, care au făcut apel la mulțime, recrutând partizani în puterea unei profesii de credință. Au venit mai târziu partidul țărănist și cel liberal. Și unii și alții cu forțele de care dispuneau și-au creat anume puncte fixe în diverse colțuri ale țării și au început să-și puie bazele unor organizări. Intrucât privește mulțimea însă procesul de închegare se găsește abia în prima fază. Milioanele de cetățeni călăuziți încă de-o explicabilă inerție sunt zestre în așteptare pe seama acelor care vor să știe mai bine să le pipăie interesele și care prin personalități marcante vor putea răscoli mai adânc în sufletul lor...

* * *

Subt acest raport al concepției de partid lagărul d-lor Vaida-Maniu se găsește într-o declarată inferioritate față cu celelalte grupări din Ardeal.

Domnii dela Cluj n'au în jurul lor devotați întemeiați pe-o înru-dire de idei, sau pe-un unison de năzuinți. Legați mai mult de trecut decât de prezent, fără să se fi împrietenit cu împrejurările schimbate din care n'au isbutit să tragă consecințe programatice, dâșii nu reprezintă o unitate de gândire politică. Rămăși din inerție alături, ei gândesc în zece feluri și problemele curente îi agită în sens contradictoriu. Aceasta explică continua lor târguială cu toată lumea, clasică prăvălire de „pertractări“ pe la toate ușile, bălăbăneala unui așa zis partid care în doi ani a descris imensa curbă între domnul I. Brătianu și Adolf Ștern, plasând pretutindeni cât-o formulă de tovarășie...

În realitate ei n'au fost „partid“, ci un rezervoriu ale cărui energii se scurg zilnic în toate părțile. De-aceea diferența categorică între „partidul național“ și celelalte grupări. Toate s'au înjghebat în contul lui și primesc zilnic întăriri din acest rezervoriu, ai cărui părți s'au spart deodată cu alipirea Ardealului. În acest chip lupta de diferențiere merge înainte, lichidând în mod constant trecutul, al cărui depozitar anahronic nu are nimic de câștigat și poate avea totul de pierdut.

Așa se justifică împrejurarea, că organisme noi cresc pe locul unde o idee împlinită stăruia odinioară. Nenumărați oameni cum se cade pătrunși de convingerea lor se degajază pe rând din acest mauzoleu istoric deasupra căruia Badea Gheorghe cu intuiția lui sănătoasă s'a ridicat în adunarea dela Alba-Iulia, când în calitate de președinte a rostit dictonul din Biblie: „Acum slobozoște, Doamne, pe robul tău...“

Procesul de conștiință al înțeleptului bătrân se repetă azi la tot pasul. Din toate colțurile se ivesc spirite luminate care-și dau seama că rolul de „membri ai partidului național“ de odinioară nu constituie nici un angajament pentru tribulațiile actuale ale figuranților dela sala „Dacia“...

Iată de ce descompunerea este singura logică a acestei supraviețuiri meșteșugite. Partidele existente vor pompa în ele pe rând energiile unul isvor care se scurge...

Sunt perfect convins de acest adevăr organic, a cărui consacrare o văd subțochii mei în fie-care clipă și fără de care n'aș fi cătuși de puțin dispus să mă iau la întrecere cu atâția celebri bărbați de stat, a căror înverșunare oarbă o primesc cu seninătate. Am încrederea liniștită că asistăm la o îngropăciune lentă a trecutului, înfrânt pe veci fără puțință de reînviere...

Partidul național este cântecul de lebedă al acestui trecut. Paras-tasul lui Badea Gheorghe este un simbol al lui. În mormântul dela Băsești, doarme ultimul reprezentant legitim...

Lui ne închinăm, pe epigoni însă î-i dăm frumușel la o parte, fiindcă ne repugnă contrafacerea și ne credem datori să strivim până în pânzele albe toate gloriile bastarde....

OCTAVIAN GOGA

In cort... la mare

Nu-mi placi așa... oglindă... de par' c'ai fi murit!
Mâi scutură-ți hlamida de-albastru-pal, o, mare...
Să simt potop de viață venind din depărtare
Și cântec de mărire s'aduci din răsărit!..

Nebună, mândră, sfântă și plină de avânt,
Așa erai în clipa când mă'ndrăgii de tine,
Când sufletul meu tânăr venise să se 'nchine,
Nemărginirei tale... fugind de pe pământ...

Așa, apoi, departe eu ți-am știut de dor;
Pe drumuri înoptate din viața mea pustie...
Și 'n clipe de durere din nopți de poezie
Îmi așezam în suflet divinul tău decor...

Și-ți ridicam la ceruri nemărginitul viu.
Pe aripe de cântec te prea-măriam de-apururi...
Și rămâneam în fața mărețelor contururi
Furat ca de miraje văzute 'ntr'un pustiu...

Și-acuma stai tăcută... Cum te privesc din cort
Imi pari ca o cefate cu porțile închise,
In care nu's nici lacrimi, nici cântece, nici vise...
Imi pari, o haină moartă ce 'nvăluie un mort!..

Nu-mi placi așa!...
Te 'nalță din somnul înorat,
Desvăluște-ți sinul de-apururi fără vină
Și despletește-ți părul în raze de lumină
De vrei să-ți fii poetul ce'n veci te-a adorat!..

.....
Și-atunci grăit'a marea cu glasul ostenit:
Iar te-a' 'nrăit pământul și viața mi se pare...
De-ai ști cât mi-e de scumpă duioasa ta mustrare...
Te-am așteptat atâta să vii... și n'ai venit!..

Și singură, uitată... frângându-mă pe vânt
Imi fărâmam urâtul în lacrimi de spume...
Tu te lasai pe valul iubirilor din lume
Ademenit... de căldul frumuseții de pământ...

Căzuseși în robia bețiilor ce pier...
Te răsfațai pe brațe de flacări muritoare
Uitând de biata mare ce 'n rășărit de soare
Îți dase vecinicia iubirei de sub cer!...

M'am sbuciumat de doru-ți atâtea luni și ani,
M'am ridicat în valul de munți pe nopți senine...
Și-acum te miri că somnul venit'a și la mine,
Când știi că singur somnul alină pe orfan!...

O, lasă-mă sub bolta albastrului enorm
Să-mi odihnesc iubirea bolnavă de veghere...
Și stai... O, stai cu mine... dorită mângâere...
Și cântă-mi iar, iubite... și lasă-mă să dorm!...

Și-apoi la noapte... singuri!
Vrăjită de mister
Mi-oi pune salbă albă de razele de lună
Și 'n liniștea eternă cânta-vom împreună
Și 'n valuri de iubire ne-om înălța la cer!...

ZAHARIE BÂRSAN

In apărarea micii proprietăți

O interpelare în Parlament, din nenorocire fără prea mult răsunet, a scos din nou la iveală, deunăzi, una din cele mai îngrijitoare laturi ale situației noastre economice: scăderea producției agricole. Această cauză ar fi meritată, desigur, un apărător mai înzestrat decât d. C. Spănișteanu, deputatul țărănist din Vlașca. Oricum, faptele desvăluite cu acest prilej nu sunt dintre acelea, asupra cărora să putem trece ușor, ca peste obișnuitele exhibiții de oratorie parlamentară.

Primejdia o cunoaștem dealtfel mai demult. Ne-a prevestit-o încă de-astă toamnă, cel mai bun cunoscător al chestiunii agrare din România, d. Const. Garoflid. Într-o broșură pe cât de limpede pe atât de documentată, fostul ministru de agricultură din guvernul dlui general Averescu ne-a înfățișat scăderea îngrijitoare a însemnărilor, arătându-ne urgenta necesitate de a inaugura o nouă *politică a grâului*, singura care ne poate mântui de ruină și de foamete. Socoteli ulterioare vin să confirme acum, negru pe alb, că în actualele împrejurări, din pricina greutăților cari apasă pe umerii nouilor împroprietăriți, cultura pământului a ajuns o îndeletnicire aproape deficitară. Ca totdeauna, cifrele au o elocvență sobră și decisivă. După spusa lor, țăranul-producător nu încasează astăzi din vânzarea produselor muncii sale, — socotind prețurile în lei-aur, — decât tocmai pe jumătate din ceace-i revenea înainte de război. Punând în cumpănă, deoparte necesitățile unei gospodării rurale și de partea cealaltă valoarea unei recolte vândute, balanța se înclină mai de grabă spre pierdere. Un calcul sumar arată, că în șerparul unui plugar, oricât de vrednic s'ar arăta acesta, la sfârșitul anului abia rămân câteva zeci de lei pentru îmbrăcăminte. Sărăcăcios bilanț, — în care nici vorbă să mai încapă o sumă destinată pentru întregirea uneltelor de muncă sau pentru plata pământului expropriat.

Luăți acum situația de sfârșit de an a unei asemenea exploatare agricole și comparați-o cu excedentele enorme mărturisite de întreprinderile industriale, a căror clientelă o formează în bună parte tocmai țărănimea. Iată, o singură fabrică de piele din Ardeal dă la un capital de 20 milioane un beneficiu de 10 milioane, reușind pe lângă toate, să-și asigure un fond de rezervă de 26 milioane. Așa își încheie afa-

Cerile anuale fabricantului care furnizează încălțăminte necesară micului proprietar de pământ, și aceleaș profituri fabuloase le înregistrează toate celelalte societăți anonime cari îi procură fierul plugului, petrolul din lampă ori postavul modestelor sale vestminte.

Acei cari își inchipuiau că exproprierea latifundiilor înseamnă, dintr'o trăsătură de condei legiferator, sfârșitul mizeriei în care lăncezea lumea satelor noastre, s'au înșelat amarnic. Marea proprietate a fost, ce e drept, înlăturată aproape pretutindeni — cu excepția regiunilor unde valul împroprietăririi n'a ajuns încă, sau unde reforma agrară n'a putut să-și astupe toate porțițele de scăpare. A dispărut în sfârșit, acea categorie de paraziți ai ogoarelor, cari fără niciun rizic, arădându-și moșiile și creând astfel două straturi suprapuse de beneficiari ai muncii anonime, se înfățișau ca fericiți posesori ai unei rēnte sigure, la temelia căreia se găsea atâta trudă nerăsplătită. Plutocrația rurală a fost desființată. Soarta ei, uneori, e astăzi demnă de plâns. Dar, amputarea s'a săvârșit dintr'o înaltă rațiune socială, și nimeni nu s'ar plângē dacă pe ruinele ei s'ar ridica prosperitatea nesfârșitei legiuni de împroprietăriți, stăpâni deplini asupra rodului ostenelelor lor.

Acest rezultat nu l'am obținut însă, și după toate simptomele în fața cărora ne găsim, suntem departe de a-l culege. Căci, întrucât ne-am socoti înaintați, dacă muncitorul agricol, căruia avem să-i datorim pâinea de toate zilele, trece din robia economică a capitalismului agrar în aceea a capitalismului industrial? Ieri, era lucrător cu palma pe moșia altuia, și abia își ținea zilele, încercuit de asprimea unui salariu nēndestulător. Astăzi, producător pe ogorul propriu, e coplesit de condițiile unui regim economic în care abia poate storce cele trebuincioase gurei. Nici acum, când oamenii politici dela București cred că și-au îndeplinit datoria, țaranul nostru nu poate realiza nicio fărâmă din ceace se cheamă în economia politică: *plus-valuta* sforțărilor sale. Excedentele sunt în altă parte. Aruncați-vă încă odată ochii asupra afacerilor realizate de pildă, de acționari favorizați cari, — vedeți cazul unei cunoscute societăți petrolifere, — au primit numai în anul 1922, un beneficiu de 435 milioane lei, la un capital de 225 milioane! Rezultatul vorbește dela sine și nedreptatea e evidentă.

Ea lovește, în ultimă analiză, întregul eșafodaj economic al României de după război. Din toate părțile se aud plângeri împotriva scăderii valutei noastre naționale. Leacul n'a fost încă găsit. Acei cari sunt în căutarea lui, afirmă că au pus mâna cel puțin pe unul dintre firele încurcate ale complexului de împrejurări cari au determinat prăbușirea leului. Noul guvernator al Băncii naționale crede în puterea miraculoasă a deflațiunii monetare. Dar, iată, circulația biletelor de bancă a fost stabilizată de aproape doi ani, emisiuni noi nu s'au mai făcut, lumea se plânge din pricina lipsei de numerar, — iar puterea de achiziție a monedei noastre n'a crescut, cota ei externă zace tot la șapte centime și viața s'a scumpit din ce în ce mai mult. Războiul declarat inflațiunii poate să fie legitim, aliații trebuiesc căutați însă în altă parte. Nimeni n'are motive să se mai îndoiască în momentul

de față, că cea mai rezistentă pârghie pentru restabilirea creditului nostru dincolo de frontieră, aceea care nu se frânge niciodată, este *producțiunea*. Fiecare vagon de grâu care vine să sporească cifra exportului nostru este o lovitură în plus, menită să spargă zidul asediator al neîncrederii cu care suntem privați. Fiecare petec de țarină nelucrat, e un nou certificat de nepricepere, care încearcă să compromită puterile patriei noastre bogate.

Cu drept cuvânt se cere deci o politică economică, prin care să se favorizeze și, nu să se îngreudească producțiunea agricolă. S'au arunca, în treacăt, câteva măsuri: reducerea taxelor de export, premii pentru producători, ba chiar libertatea comerțului. Ca în totdeauna, toți știu de unde provine răul și au rețete pentru înlăturarea lui. Dar se pare că este nevoie de mai mult. Nu de câteva dispoziții luate pe cale ministerială sau parlamentară, ci de o înțelegere nouă a întregului sistem politic, în virtutea căruia suntem cârmuiți. Înlănțuit de prea multe legături bancare, pe temelia cărora se sprijinește existența sa de partid, guvernul liberal nu se mărturisește capabil să treacă la realizarea unui program hotărât de ocrotire largă a muncii țărănești.

Aceasta ar fi, credem noi, nu numai o consecință logică a situației create prin împrăștiere, dar o înaltă îndatorire față de năzuințele noastre de rasă. Venind în ajutorul țărânilor și ajutând crearea unei clase întărite a micilor proprietari pășim spre rezolvarea crizei de producție care ne amenință, și realizăm în același timp ceva mai mult, clădim astfel cel mai sigur sprijin al acestui stat, în care atât e cu adevărat românesc: satele.

Rareori, o problemă economică s'a văzut atât de strâns împletită cu înțelesul înalt al intereselor naționale. Semnalul de alarmă a fost tras, mai demult. Nădăjduim că el va fi auzit, dacă nu de către actualii conducători,—cel puțin de către cei cari îi vor înlocui în curând pe aceștia.

ALEXANDRU A. HODOȘ

Toderaș cel fericit

I

Scriu povestea asta pentruca să nu se uite: povestea lui Toderaș cel fericit, dela Secătură, singurul om fericit pe care l-am cunoscut în viață.

Tată-său a fost gospodar de frunte, dar bețiv, așa că în scurtă vreme și-a băut toată moșia. Mamă-sa a murit de supărare, iar Toderaș a rămas ca să-și trăiască viața de necaz, singur cu tată-său; alți frați nu mai avea. Când a ajuns la vârsta de doi-spre-zece ani a lutrat la stăpân și s'a tocmnit cu simbrie: un rând de hăinuțe și o vițea la sfârșit de an.

A slujit cu credință doi ani de zile. La capătul celui de-al doilea an stăpânul i-a dat două vițele frumoase și două care de fân, ca să aibă cu ce să le ierneze. Le-a dus la tatăl-său, iar el a mai rămas încă pe un an la stăpân, pe aceeaș simbrie. În toate zilele se ducea să le vadă, să le țesele, să le cânte și să le mângâie.

Într'o seară, pe la Patru-zeci de sfinți, nu le-a mai aflat în grajd. Tatăl-său le vânduse.

— Unde-s vițelele mele? — întreba, lovindu-se cu pumnii în cap.

— Unde să fie? — bombănea tatăl-său, privindu-l năuc. — Le-am vândut, dar la Paști îți cumpăr altele!

— Nu, nu, — răcni acum Toderaș, — dă-mi bani, să le cumpăr eu!

— Îți dau, mâine!

— Acum, nu mâine, — mai făcu Toderaș, dar tatăl-său puse mâna pe un par și mi-l îmblăți românește.

De-atunci, n'a mai dat pe la tatăl său. Baniii vițelelor s'au dus pe gâtul lui și când îl vedea, treaz ori beat pe uliți, îl ocolia. Și-a împlinit și cel de-al treilea an, dar a fost trist mereu, tot anul, abia către Crăciun se mai înviorase nițel. Se tocmi și pe-al patrulea an, la acelaș stăpân și pentru aceeaș simbrie.

— A fost astăzi tatăl tău la noi, — îi zise stăpânul, după încheierea tocmelii.

— Ar vrea poate, să-mi bea și vițeaua asta, — replică Toderăș zâmbind.

— Nu crede! Tatăl tău acum nu mai bea. Mi-a spus că și-a vândut răzorul din Mesteacăni, ce i-a rămas din licitație și se duce la târg la Bulzești să-ți cumpere cele două vițele.

— Trei vițele! — strigă Toderăș bătând în palme, beat de fericire și făcu tocmeală cu stăpânul să-le țină el până în primăvară.

Târgul la Bulzești se ținea în ajunul Crăciunului și Toderăș număra zilele câte mai erau până atunci

În ziua sfântului Ajun oamenii îi spuneau că tatăl său s'a dus într'adevăr la târg la Bulzești. Toată ziua puteai să prinzi paseri cu el, iar în crucea amiezii își pierdu răbdările și rugă pe stăpân să-l lase să meargă înaintea tată-său.

leșind din sat, întâlni pe-o femeie cu sacul de-a umăr. Era o femeie săracă și văduvă, slabă ca o scândură. Abia acum și-a putut câștiga o măsură de grâu și grăbia s'o macine la moara dela Lunca Neagului, să-și facă vre-o plăcintă măcar, de Crăciun. Toderăș îi luă povara din spate și o duse el.

Povestind cu femeia, mergea vesel pe drum la vale, fără să simtă greutatea drumului, și a sacului.

Lângă moară este o cârciumă. Când ajunseră în dreptul ei, Toderăș îngălbeni de-o dată. În cârciumă era gălăgie mare și între glasurele de oameni cari o făceau desluși glasul... tatălui său.

Trânti sacul la pământ și năvăli în cârciumă.

Căți-va oameni tocmai înbrănciau pe un om beat și se sileau să-l scoată din cârciumă. Și omul beat era... tatăl său.

— Hai, du pe tatăl tău acasă, — îi strigară, — că trebuie să închidem cârciuma. Doar și crășmarul trebuie să aibă Crăciun, ce Doamne sfinte?

Toderăș năuc, aruncă oamenilor o privire sălbatecă.

— Hai Tode... Toderăș, — bombăni și tatăl său, — hai la târg la Bulzești, să-ți cumpăr o ciurdă de vițele!

Incruntând din sprâncene, aruncă și tatălui său aceeași sălbatecă privire. Apoi... se porni pe răs, un răs sălbatec și prost, întoarse-oamenilor spatele și porni spre moară. Așteptă pe femeie, îi luă sacul de-a umăr și porni către Săcătura. Pașia trist, alături de femeie, fără să zică vre-o vorbă, cu privirile pironite în pământ.

II.

La stăpân n'a mai intrat. De-acum s'a început lumea lui. În fiecare dimineață cutriera casele „oamenilor săraci și a femeilor năcăjite.“ Fără să zică, „bună ziua,“, întreba de-adreptul: n'aveți de trimis la moară? N'a fost om sărac și femeie năcăjită în sat, căruia Toderăș să nu-i fi dus la moară, o măsură ori două, fără plată, numai pentru mâncare. Locuînța lui era tot satul: la oamenii săraci și la femeile năcăjite. Când au îngropat pe tatăl său, el mergea cu sacul de-a umăr spre moara dela Lunca Neagului, șuierând un cântec vesel.

Acolo îl întâlneau în toată ziua.

Ptitit într'un colț, cu mâinile pe genunchi și cu capul răzimat în palme își aștepta rândul. Dacă-l întreba cineva; ce mai face? — se scărpină după ceafă, scărpa una și răspundea:

— Iac'asa! — Ascult și eu cum macină moara și mă gândesc, c'asa se macină și viața mea!

Cu morarul se certa adeseori: ba că-i făina prea mare, ba că-i prea mică, ba că:

— Astea-s bucate de om sărac, nu trebuie să se prădeze.

Dacă îl întâlnea vre-un strein și îl întreba: cine-i și de unde-i? — ridica din umeri.

— Eu sunt Toderăș cel sărac dela Săcătura. Ar fi vai de satul nostru fără de mine. Că eu duc la moară oamenii săraci și femeilor năcăjite. Dacă nu le-a dat Dumnezeu car și boi, le-a dat pe Toderăș sireacul, să aibă și ei măciniș, iar Toderăș... o lingură de zamă...

Umbla desculț, chiar și iarna când crăpau lemnele de frig. Il întrebau oamenii uneori: de ce nu se încălță?

— E scumpă talpa, ... răspundea. Numai talpa picioarelor mele e ieftină...

Pe cap purta trei pălării împletite din flori de câmp, puse una peste alta. Purta barbă lungă, nu se rădea nici-odată.

— Eu nu prea am vreme să umblu la biserică, — spunea, — și trebuie să fiu și popă pe seama mea.

La sfântul Ajun își pieptăna frumos părul și barba și o lua către cârciuma de lângă moară. Bătea de trei ori în fereastră și fără să aștepte vre-un răspuns începea:

— Domnului Domnu,

Oi, Ierui, Doamne,

Lerui, Ierui, Ierui,

Re u re u re u!

Repetă cântecul de câte-va ori, până îl podidiau lacrimile. Apoi intra în cârciumă.

— Unde-i tata?

Crăsmărița îi da obișnuitul răspuns:

— Nu știu!

Îi arunca o privire mânioasă, apoi s'aplecă pe sub pat, pe sub masă și pe sub scaune, căuta și după cuptor și ieșea oftând.

— Ei, tată, tată, ce-ai făcut cu vișelele mele!

Apoi o lua ață către satul lui. Nu colinda la nimeni, nici-odată, numai la cârciuma de lângă moară.

III.

A sosit în sfârșit și ziua ultimului ajun. La fereastra cârciumii își cânta cântecul:

— Domnului Domnu,

Oi, Ierui, Doamne,

Lerui, Ierui, Ierui...

Se opri de-odată. Un muget ce se auzi din grajdul cârciumarului îl

făcu să alerge la grajd. Acolo era cărcimarul, tocmai își țesela două vișele ce și-le cumpăraseră la târg.

— O, vișelele mele! — strigă Toderaș beat de bucurie. — Le-am aflat, lasă-mă, să mi-le țesel eu. Și smulse țesala din mâinile cărcimarului.

Cărcimarul îl lăsase în voia lui. Până noaptea târziu, se auzia cântecul lui Toderaș:

— Domnului, Domnu,

— Oi, Lerui, Doamne!...

Apoi:

— Cea Joiană, hais, Bumbușcă!

Apoi răsese, pocnituri din biciu, apoi iar cântecul, iar la miezul nopții... liniște.

În dimineața zilei de Crăciun l'au aflat întins, fără suflare, între vișele, cu țesela strânsă ca cu cleștele în mâna dreaptă. Pe fața lui era întipărit un zâmbet de fericire și cu zâmbetul ăsta l'au pogorât în groapă.

L'am văzut întins în sicriu, în casa unei femei sărace și năcăjite. Era îmbrăcat într'un suman sur, dar... fără cămașă.

— De ce n'ați dat și o cămașă pe trupul lui? Am întrebat pe femeie.

— N'a fost lipsă, — îmi răspunse femeia. De treizeci de ani el n'a mai purtat cămașă pe trupul lui și am crezut, că e mai bine așa.

Avea dreptate. De pielea lui Toderaș era lipită o cămașă neșăsută de mâni omenești: *cămașa fericitului.*

SEPTIMIU POPA

Depopularea satelor românești

Considerațiuni demografice asupra Banatului

Ultimul recensământ al populației a aruncat la suprafață în Banat, o nouă problemă. Una dintre cele mai însemnate pentru noi, care ne asumăm și rolul de zid despărțitor între marea slavă dela nord și slavii dela sud. Scad satele românești!..

Ni-o arată cifrele noului recensământ, comparate cu statisticele mai vechi și ni-o demonstrează numărul scăzut al copiilor români obligați a frecvența școala. Dar proporțiile primejdiei ne apar într-o lumină și mai stranie numai după o examinare a condițiunilor de înmulțire a minorităților conlocuitoare, raportate la aceea a elementului românesc.

În Banatul nostru bogat pare a se confirma teoria lui Malthus, că limitele firești ale dezvoltării populației sunt determinate în tot momentul de cantitatea mijloacelor de existență cu care este obișnuită să trăiască. Țăranul bănățean, în special cel dela câmpie, în urma politice de colonizare și strămtorare a statului maghiar, deși trăiește foarte bine totuși nu și-a putut mări cantitatea mijloacelor de existență în măsura în care i s'au mărit trebuințele. Aceste trebuințe prin infiltrarea unei „pseudo-civilizații” cu toată agricultura perfecționată și mărirea producției nu au mai putut fi satisfăcute în întregime. Atunci s'a recurs la corectivul, pe care nu trebuia să-l inventeze, fiindcă populația șvăbească îl adoptase mai de mult, sistemul de unul sau doi copii, încurajat într-o largă toleranță de autoritățile maghiare.

Dar ca orice teorie frumoasă și logică aplicată la viața reală, vedem că și principiile lui Malthus sufăr modificări radicale. Adâncind problema scăderii populației românești dela noi vedem că sporul populației nu e în funcție numai de cauze economice. Exemplele pe cari le ofere unele ținuturi ale Banatului, comparate cu altele, răs-toarnă deducțiile făcute în această materie. În vreme ce într-o parte a Banatului sărăcia este urmată de nașteri numeroase și de copii mulți în altă parte cauza scăderii populației este tocmai mizeria. Toate ob-

servațiile conclud în a stabili că și cauze de ordin cultural, moral, politic și social au o repercusiune directă asupra nașterilor.

Problema prezentând un interes general pentru întreg neamul românesc și nu numai pentru Banatul nostru, am căutat să adunăm toate elementele necesare unei încercări de-a soluționa această problemă.

Am întreprins o anchetă. Am strâns date statistice. Ne-am adresat mamei române din mai multe ținuturi ale Banatului. Am consultat bătrânii satului, pentru a vedea evoluarea problemei și a cunoaște motivele care au determinat această evoluare. Am adunat un bogat material asupra mortalității copiilor.

Din examinarea materialului grădit astfel am tras încheierile practice pentru soluția care ni s'a părut cea mai potrivită.

Intr'o parte a Banatului pe valea Bistrei, în satele din nordul Lugojului, în comunele de pe teritoriul domeniilor Recița, exceptând satele cari dau contingente puternice de lucrători mineri, — populația românească scade. Scade din cauza mizeriei. Nașterile sunt tot mai rare, fiindcă părinții nu au ce lăsa copiilor. Ingrădiți de domeniile statului și de întinsele moșii și păduri ale „Reciței” populația românească a recurs la singurul expedient pentru a-și feri urmașii de mizerie. Pe valea Bistrei de altfel mortalitatea copiilor corectează ceiașe scapă imprudenței sau neprevăderii părinților. În fiecare familie sunt 2—3 copii morți. Tendința de a limita nașterile este de data recentă. Părinții de azi au avut fiecare câte 4—5 frați.

Printr'o politică economică conștientă, prin măsuri sanitare chibzuite, printr'o supraveghere severă a moașelor clandestine, prin concursul bisericei și școlii răul poate fi încă ușor de vindecat. Și această cu atât mai mult, cu cât pe lângă predici, conferințe și alte mijloace de luminare a poporului, arătând posibilitățile de existență și fericire ce stau la dispoziția elementului românesc în țara sa, înfăptuirea cinstită a reformei agrare înlătură cauza principală a răului, pe cea economică.

Cu mult mai grele dificultăți prezintă soluționarea problemei în sudul Banatului, pe valea Cărașului și în comunele din jurul Timișoarei.

Răul aici e cu mult mai înrădăcinat. Cauzele sistemului nu e sărăcia, ci un materialism bolnăvicios, dublat de o psihologie stranie a țaranului nostru asupra acestei probleme. Sistemul, perfecționat de practică, de două generații și posibilitățile oferite de o situație materială mai bună, au intrat în conștiință, ca o măsură naturală, pe care nu numai că se crede în drept să o ia pentru a nu-și fărâmița averea, dar chiar o datorie pe care, dacă nu stăruințele rudeniilor, apoi i-o impune mentalitatea maselor, prefăcută în „morală publică”.

Femeia însărcinată este obiect de glumă și ironii. Familiile numeroase sunt puse în considerația obștească alături de țiganii din capul satului, singurii cari se mai înmulțesc în mod normal. „Familie și casă de sărântoci” este sinonim cu familie numeroasă, fie aceasta ori și cât de bine situată materialicește. Cine cunoaște mândria bănățeanului știe cât ține acesta să nu fie obiect de batjocură. „Casele fără

fum“ adică case, din care s'a mutat sau a plecat ultimul moștenitor, fie însurându-se cu singura fată a altor țărani și mutându-se la socri, fie moștenind-o, sunt lucruri obișnuite în bogatele sate bănățene.

În astfel de condițiuni numai măsuri drastice pot stârpi răul. Natura acestor măsuri ni-o indică chiar materialismul dezordonat, care a determinat agravarea boalei.

Un sistem fiscal special, aplicat cu rigoare, motivat și justificat cu azile și căminuri pentru copiii găsiți sau orfani, întreținute din aceste impozite chiar în mijlocul satelor bântuite. O colaborare strânsă între măsurile administrative, biserică și școală ar complecta aceste măsuri. Chiar și țăranii mai luminați, consultați asupra măsurilor de impus sunt de acord în a lovi răul la rădăcină, pentru a demonstra mulțimei, că averea mare impune și datorii mai multe. Dealtfel și din punct de vedere economic se impun măsuri grabnice, fiindcă țăranul nostru nu se mai străduiește în condițiunile actuale de înmulțire să-și mărească averea, ci numai să o păstreze pe cea moștenită.

De aci un alt șir întreg de rele.

Fenomen curios și semnificativ, observat de altfel de un țăran bătrân, dintr'un sat contaminat: Pe măsură ce ies din port cămășile, catrințele și celelalte haine țărănești, țesute și lucrate în casă de țărancă noastră, pier și copiii din satele românești.

Acest adevăr a fost confirmat de ancheta noastră. Femeile în multe sate au început să nu mai cunoască războiul, melița și celelalte unelte ce-i formau odată preocuparea principală. Dar nu mai dau ajutor nici bărbatului la munca câmpului. În schimb sunt mai luxoase și mândre de hainele lor împetrițate, cari nu sunt nici țărănești, nici de cucoană.

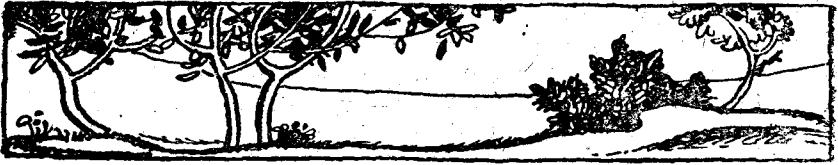
„Civilizația“ resfrântă asupra satelor noastre din metropola Banatului, din Timișoara cosmopolită sau din coloniile șvăbești, cum și cea impusă de guvernele maghiare, e pe cale să devie fatală pentru ele.

Când încercăm să cucerim orașele cu suprapopulația dela țară, tragedia satelor bănățene nu e numai o problemă a Banatului.

Intervenția statului e reclamată de interese superioare. Incadrând considerațiunile expuse și soluțiile preconizate mai sus în preocupările factorilor vieții noastre publice credem că vom contribui în mod efectiv la reînvierea satelor bănățene de demult.

... Pe străzi, prin nisip, prin curți și livezi spuză de copii durdulii, îmbrăcați în frumoasele cămășute românește, cu fețele aprinse și îmbujorate de joc și sănătate, sguduind văzduhul cu gălăgia lor, — în loc de liniștea de moarte, tăcerea și tristețea de mormânt, cu care ești primit acum în cele mai bogate sate românești, tristețe mărită și de paliditatea și cumințenia singuraticilor copii, — rari de tot și aceștia, — ai țăranilor „bogătani“.

TRAIAN BIRĂESCU

Ce fierbe la granița Bihorului

Ceeace fierbe la granița bihoreană, suntem încredințați că fierbe și la granițele de prin prejur, căci peste tot aeeleași elemente se ciocnesc, aceeaș atmosferă domnește.

Sunt mai multe elemente în această fierbere, fiecare având specii și nuanțe, din ciocnirea cărora nu-i este indiferent, celui ce-și iubește neamul, să știe ce va rezulta.

Ungurii de aci, dela hotare, sunt de două soiuri: cei de origine maghiară și cei „făcuți“, adică înțelegem prin soiul al doilea pe evreii unguri. Aceștia, afară de habotnicii de curând veniți din Galiția, în majoritatea lor vorbesc ungurește, par a simți ungurește și reprezintă opinia publică maghiară, căci au presa în mâna lor. Un element cam dubios, cu bagajele conștiinței totdeauna făcute, pândind par'că momentul de a trece la cel mai tare, dar căruia, ca și unguirilor de origine, credința într'un scurt provizorat al situației, i-a creat o mentalitate specifică. Se schimbă la față după cum bate vântul mai tare, dela București sau dela Buda-Pesta. Totuș se observă mai multă rezervă și ceva mai multă statornicie la unguirii de sânge, căci aceștia având mai multă speranță în revenirea trecutului, lasă pe cei de nuanță semită să se manifesteze mai șgomotos. Nu-i puțin lucru când la Tisa tușește Horthy, sau când chiar „dubioși“ de-ai noștri dau semne de șovăire și de nemulțumire față de stăpânirea românească.

S'a încercat o apropiere româno-maghiară a intelectualilor; de fapt ea există făcută prin categoria așa zișilor români și unguri... nedefiniți. Era însă vorba de o apropiere și între elementele mai definite cercându-se unirea prin ce poate avea o națiune mai înalt: prin cultură. Zarvă mare, acuzări de trădare de la Buda-Pesta, sondări de conștiință și mai ales sondări de fonduri de către anumită pătură maghiară. Ungurii adevărați s'au făcut, perduți și și-au lăsat ariergardă pe unguirii-evrei, cari au mai rămas până când au băgat de seamă că Bucureștii nu trimiț nici o încurajare materială. Și înfrățirea a rămas deocamdată aici, deși mulți unguri ne-o spun în față, că ei cu cei din vechiul Regat par'că s'ar înțelege mai ușor. Ne fac complimentul că am fi cu orizonturi mai largi; iar noi le răspundem că chiar dacă frații noștri ar avea orizonturi mai strâmte, vina n'ar fi a lor, ci a școalei maghiare.

Românii băştinaşi, iarăşi cu multe nuanţe, pot fi totuşi deosebiţi în două tabere bine caracterizate: ţărani şi intelectuali.

Intelectualii, victime ale fatalităţii istorice, au adesea o mentalitate pronunţat maghiară; vorbesc cu mult neşaţ, cum s'ar vorbi în vechiul Regat franceza, limba maghiară în saloane, în cancelarii, în licee şi pe străzi. Sunt însă din fericire, numeroase excepţii, cari îşi dau seama de vremuri, cari simt că s'au trezit din anestezia strâmtei şi formalistei culturi streine.

O altă nuanţă de intelectuali băştinaşi sunt aceia despre care se poate povesti cu lux de amănunte cum ţineau discursuri patriotice maghiare pe vremuri, cum se declarau unguri şi cum duceau ghiozdanul inspectorilor stăpâni pe atunci. Aceşti români noi, cari uşor ar putea fi iar ceace au fost, azi strigă aici şi chiar la Bucureşti. Cei de acolo nu-i cunosc, îi cred şi ni-i trimit inspectori, controlori sau cine ştie ce demnitari de ispravă. Aici e o greşeală mare a politicei, care crede că cel ce cascade gura întâiu a fost martirul, iar cei ce tac şi-şi văd de lucru acolo unde i-a aruncat soarta, se perd. E vorba de mercenari şi fireşte că mercenarii politici, ca orice mercenari, nu pot fi decât cei fără căpătâi.

La sate, o pătură sănătoasă de ţărani lăsaţi în cel mai adânc întuneric, dar care totuşi au sufletul ferit de rugina streină. Dacă-i priveşti mai de aproape, vezi aceiaşi stofă din care e făcut ţăranul de pretutindeni.

Învăţători puţini de tot, slab pregătiţi, în şcoli dacă nu totdeauna ungureşti, totuşi nu curat româneşti. Nu pot fi comparaţi, decât cu rari excepţii, cu inimoşii dascăli din vechiul Regat şi din restul Ardealului. Cunosc o limbă românească de te doare când o auzi, istoria neamului o ştii din cărţi aprobate de Consiliul dirigent, care n'a văzut că unul din aceste manuale scris într'o limbă scâlcită, produce un haos în capetele bieţilor copilaşi*.

În sfârşit, al treilea element, amestecat în fiertură, este alcătuit dintre cei ce au venit de peste Predeal. Lăsând la o parte pe soldat, care ne face cinste şi care a uimit şi pe duşman prin purtarea sa, să privim numai pe cei civili. Oameni serios pregătiţi, spirite vioae, cu o mentalitate caracteristic latină, toleranţi şi cu vederi largi, expeditivi, zeflemişti, iată atâtea semne, cari cu drept cuvânt fac pe localnici să-i creadă uşurei. Că vor fi şi exemple de necinste, de prostie, de incompetenţă între ei? dar nu sunt tot atâtea cazuri şi la cei de baştină? De un lucru însă nu ne putem îndoi: că elementul acesta vine dela focarul curat al românismului; cu o limbă, cu un suflet, cu o credinţă hotărâtă şi conştientă. Când aceşti noi veniţi harnici au ţinut să se manifeste în frumoasele forme româneşti ca şezători, conferinţe, teatru, localnicii, fireşte iarăş cu excepţii, i-au boicotat, i-au ocolit, dar în schimb au umplut şi umplu încă sala teatrului unguresc, citească gazetele ungureşti şi se iau la hartă cu tine când vrei să le demonstrezi că literatura, limba şi trecutul nostru ar putea să le facă mai multă cinste. Mi-a

* Vezi *Istoria românilor* de Cocişiu la capitolul „Mateiu Basarab“.

fost dat să văd o domnișoară plângând de necaz și apărând superioritatea culturii maghiare. Era o intelectuală română!

Au avut poate dreptate când au acuzat pe cei sosiți din vechiul Regat că-și fac platformă politică din mișcarea lor. Dar sunt de atâtea ori vinovați când nu văd că chiar în dosul politiceii este suflet mult românesc, este izvorul lor firesc și în orice caz s'ar duce la o fântână mai curată decât cea la care i-au adăpat foștii lor stăpâni. Sunt de atâtea ori vinovați când acuma, având cerul românesc deschis, limba românească așa cum trebuie, simțirea românească liberă, să se încăpățâneze a se închina unor ceruri înourate de vreme, să savureze o limbă care nu este a lor și poate nici atât de dulce, și mai ales să nu îndrăznească a simți așa cum au simțit martirii neamului în vremuri nesigure, nu hotărîte ca cele de azi.

Să bată dar vânt mai puternic românesc, vânt curat, aducător de valori; poate va purta cu el mai multă încredere; poate nu ne-am mai privi pe părțile noastre urâte, ci ni le-am căuta pe cele frumoase.

Să nu se mai răstoarne nici scară valorilor, încurajându-se mediocrități, fie locale, fie din vechiul Regat, căci vremurile cer valori, cât mai mari, măsurate nu după lista alegătorilor ce aduce fiecare, nu după gura pe care o face și pe care o făcea cu același succes și în vremea ungarilor.

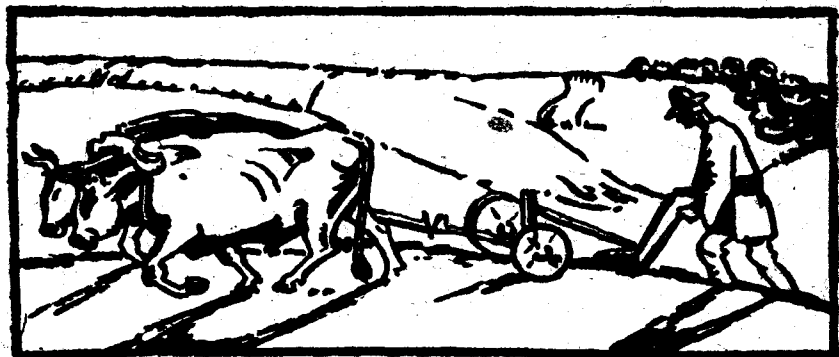
Azi se dă o nouă luptă, lupta a două culturi, căci pentru lupta armelor suntem asigurați. Datori suntem să punem în frunte, ca la orice luptă, pe cei mai de seamă, pe cei mai convingși.

Vom grăbi poate limpezirea vremurilor și vom triumfa și în lupta sufletească.

GEORGE BOTA

Din partea unui inimos profesor stabilit la Oradea-Mare primim acest articol despre stările dela granița Bihorului, pe care-l publicăm aci, cu toate observările poate prea aspre, pe cari le cuprinde. E în orice caz, o contribuție interesantă la clarificarea unei epoci de tranziție, pe care o dorim cât mai scurtă.

„T. N.“

România și Politica externă

— Opera tratatelor de pace, singura garanție a nouilor
orânduiri europene. —

De câte ori, s'a vorbit de o politică a „apărării tratatelor de pace”, nu au lipsit critici violente la adresa operei săvârșite în 1919 la Paris. Mai mult chiar, minți luminate au aruncat în balanța judecății, argumente puternice împotriva multiplelor erori săvârșite la Versailles, la Saint Germain și la Trianon. Era mai mult decât o simplă controversă asupra operei în sine, în dilema născută din ciocnirea construcției politice și economice cu realitatea. Era toată existența ei pusă în joc.

Vor putea trăi popoarele lumii vechi în formele politice datorite unei noi întocmiri teritoriale?

Va putea Europa să se ridice din ruina economică în care clauzele tratatelor au aruncat-o, după urgia războiului?

Astfel, pe nesimțite aproape, trecutul revenea amenințător. Cei cari trăiau în amintirea și în dorul lui, îl plimbau pe dinaintea oamenilor apăsăți de toată povara unor împrejurări neobicinuit de grele. Una câte una, marile înfăptuiri ale păcii erau lovite de ostracismul profeților târzii ai unei lumi apuse. Una câte una, aceste înfăptuiri, trecând prin lupa lor, erau deformate spre a fi arătate apoi drept cauze ale răului. Nimic din ceace se făcuse nu era bun; un vânt de distrugere sufla puternic. Sămânța nimicirii era zvârlită astfel pe ogorul roditor al suferinței și al dezamăgirii. Cum oare nu avea să încolțească, când după patru ani de război, și după cinci ani de pace, suferința și dezamăgirea stăpâneau încă pe toți? Intre învingători și învinși ele nu însemnau decât mici deosebiri. Ce ușor era, în ase-

menea condițiuni, a se crea o atmosferă dușmănoasă unei opere de pace, din binefacerile căreia popoarele încă nu se împărțeau...

Erau prea puțini aceia cari căutau mai departe cauzele adevărate ale răului. A judeca o epocă în complexul ei, și a discerne punctul adevărat de plecare al unei mari prefaceri, nu este un lucru ușor. Cu atât mai grea este încercarea de a însemna înrăurirea faptelor între ele, și de a preciza cât de adânc în trecut trebuie să căutăm originea unui fenomen, în fața căruia noi ne găsim azi.

Este această o mare problemă, pe care o vor avea de dezlegat istoricii, sociologii și economiștii de mâine. Datoria contimporanilor este însă să nu se lase seduși de aparențe înșelătoare. Fiecare om e dator să privească lucrurile în întregul lor și să nu judece numai ceiace vede aproape de el. Fragmentele pot rar îngădui cuiva să înțeleagă o operă; cum am putea noi oare cuprinde marelui rost al păcii din 1919, privind numai anume manifestațiuni vremelnice sau aspecte trunchiate ale unei întocmiri pe care încă nu a desăvârșit-o?

Să nu ne mișcăm prea mult în fața valului de acuzațiuni care ar vrea să acopere lumea cea nouă a tratatelor de pace. Sunt firește multe imperfecțiuni, dar nimic omenesc nu poate fi deasupra oricărei critici.

Criticele însă cele mai multe, sunt nu numai imperfecte dar nedrepte și pătimase. În dosul lor, e foarte ușor de descoperit aceeași tendință de distrugere a unor elemente naufragiate din trecut.

Spun unii de pildă că Polonia e o ficțiune politică, nu numai incapabilă de a trăi, ci chiar primejdioasă pentru pacea Europei. Alții aplică aceeași rețetă Ceho-Slovaciei sau Serbiei mărite. Destui, în Apus mai ales, consideră România de azi, ca un stat primitiv în care pe nedrept s'au înglobat populațiuni mai civilizate și mai înaintate politicește. Astfel împotriva tuturor celor cari au născut și s'au întregit în dauna potențailor de ieri, se aruncă ocară și îndoiala.

În domeniul clauzelor economice ale păcii lupta e tot atât de pătimase și de aprinsă. Pe acolo au început adversarii ofensiva lor; pe terenul acesta și-au încercat ei primele arme. În criza economică care a urmat războiului ei nu vor să vadă rezultatul firesc al celei mai mari zguduiri pe care a cunoscut-o istoria universală, a cinci ani de luptă în care toată producția și toată efortarea Europei era îndreptată numai spre o operă de distrugere. Ei învinovătesc politica de reparațiuni dela Versailles de a fi adus la această prăbușire catastrofală a Germaniei învinse.

Ce este oare războiul economic din Ruhr, dacă nu materializarea din partea Germaniei a acestei campanii împotriva păcii?

Și totuși, tratatele din 1919 consfințesc o nouă și dreaptă stare de lucruri. Pe de-asupra imperfecțiunilor inevitabile, ele dau lumii vechi o împărțire politică, care apropie statul de națiune, hotarul politic de hotarul etnic. El lasă se subsiste mici și sporadice probleme minoritare, dar rezolvă cele mai grele probleme de naționalități dând

majorităților drepturile ce li se cuvin, și jertfind anumite organizme internaționale, adevărate rămășițe anacronice ale unui trecut feudal.

În lumea orândurilor economice aceste tratate încearcă să împărțească povara operei de reconstrucție, după adevărată putere a statelor, și după partea de vină pe care o au în nimicirea săvârșită.

Așa cum sunt, aceste tratate realizează maximul de dreptate ce se putea obține. Ele constituiesc fundamentul juridic al unei lumi noi.

România trebuie să facă o politică de executare integrală și de apărare necondiționată a Păcii din 1919. *In această politică ea trebuie să fie călăuzită de două principii: de acela, că puterea morală pentru o țară naște din dreptul ei, și acest drept naște din recunoașterea lui în tratatele internaționale; și de acela, că orice drept consfințit într'un tratat, trebuie apărat cu dreptul forței pentruca tratatul să nu devie un petic de hârtie.*

In această simplă anunțare a două principii simple în aparență, stă și dezlegarea unei politici...

* * *

Dață este ușor a formula o politică, este însă mult mai greu, a o transpune în lumea realităților. Atâția factori inponderabili, atâtea elemente noi, intervin la fiecare ceas, în cât de multe ori din ciocnirea ideii cu viața, nasc situațiuni neașteptate, în fața cărora se cere o atitudine nouă.

Trebuie însă să există o linie dreaptă, pe care să o urmeze politica internațională a unui stat. Elasticitatea mijloacelor trebuie să completeze rigiditatea unor principii. Numai în însoțirea aceasta se poate găsi forța de a cârmi corabia țării pe valurile adesea primejdioase și între stâncile amenințătoare ale istoriei.

Legând politica externă a României, de apărarea tratatelor cari consfințesc noul „statu-quo“ pe continent, se creiază prin forța lucrurilor un raport de solidaritate cu toți aceia cari urmăresc același scop. Și tot prin forța lucrurilor, de partea cealaltă a baricadei, se așează în lumina intereselor potrivnice, toți aceia cari lucrează pentru un viitor asemănător trecutului de ieri. Ceeace ne apropie de unii dupăcum ne desparte de ceilalți este nu numai o controversă politică; mai mult decât aceasta, o concepțiune deosebită asupra rostului și a drepturilor națiunilor, înseamnă un diferend de veacuri.

State cari așează la fundamentul rațiunii lor de a fi, unitatea națională, și cari leagă națiunea de entitate politică cu aceia de entitate etnică, se găsesc prin aceasta chiar în calea acelor state cari urmăresc o dominațiune politică sau economică, în afară de hotarele lor. Imperialism politic și imperialism economic sunt formele cari se împerechează pentru a însemna în fond o aceeași idee. În înțelesul acesta o politică de „Drang nach Osten“ a Germaniei de ieri nu se deosebeste mult de politica de azi a Reich-ului, care urmărește o lentă dar sigură înfiltrare economică, prin ajutorul schimbului său scăzut, pe

piețele Orientului. Și tot așa, programul politic al unui Petru cel Mare, nu diferă mult de tendințele de hegemonie asupra Mării Negre, ascunse de diplomația bolșevică, sub aparența ficțiunii kemaliste.

Și astfel trecutul încearcă să impiețeze asupra viitorului. Procesul istoric între națiunea română și îndoita presiune rusă la răsărit, germano-maghiară la apus, a fost judecat și câștigat în fața tribunalului dela Paris, în 1919.

Sentința această e însă atacată cu un recurs. Timpul e marele judecător, care se va rosti asupra valorii și existenței ei. Mai e nevoie să însemnăm datoria generațiunii noastre...?

* * *

Rusia trece astăzi printr'o criză uriașă, care consumă pentru o jumătate de veac toate forțele ei, într'o luptă nimicitoare și sterilă. Mâine însă, Rusia va fi din nou în picioare. Renăscută, va cere cu energie locul ei în soborul puterilor lumii. Oricare va fi forma ei de guvernământ, ea va avea, conștiința forței sale, și, în mod firesc va încerca să recâștige timpul pierdut. După marile prăbușiri urmează totdeauna o înnoire de energii și de eforturi.

Fluxul lumii rusești se va termina curând. Ceiace era de zmulș, s'a zmulș, ceiace era de rectificat s'a săvârșit, în dauna unității sale teritoriale. Refluxul va începe însă mai curând sau mai târziu. Revoluția rusească nu a avut avântul creator al revoluției franceze; ea nu a dat mari biruințe militare, și nu a creat un Bonaparte. Însemnează aceasta că revoluția rusească se va resemna mereu la această pasivitate politică?

Un scriitor francez a numit bolșevismul „un val asiatic”. Acest val a cucerit și a răsturnat totul în calea lui. Pentru a putea însă pătrunde în conștiința maselor, pentru a putea primi ceva din sufletul milioanelor de mojici, pentru a evolua sub influența sufletului acesta mistic și domol, pentru a desăvârși în adevăr o viață nouă națională și socială, trebuie timp, mult timp. Oricât de depărtată sau de apropiată ar fi această evoluție viață politică de mâine de prima jormulă a bolșevismului comunist ea va avea ca punct central ideia națională.

Și astfel Rusia, va regăsi aceeași forță dinamică a imperialismului slav, chiar după radicala prefacere pe care o va fi suferit. Nu este oare în aceasta ceva care depășește elementele pe cari oamenii, fie ei istorici, fie ei sociologi, fie ei simplii cronicari, le pot clasifica și analiza? Nu este ceva, care legat de soarta popoarelor, le îndrumă pe calea istoriei, cu puterea unui destin? Nu este oare în ciocnirea aceasta a lumii slave, pornită înspre apus, și a lumii germane tinzând mereu spre răsărit, mai mult decât o coincidență? Și nu este, în așezarea națiunii românești, la încrucișarea acestor drumuri potrivnice, între apus și orient, între miază-noapte și între mările dela miază-zi, creațiunea fericită a unui element de echilibru și a unui zid despărțitor, necesar păcii Europei?

Rusia de azi, nu este decât avangarda Rusiei de mâine. Politica lui Cicerin la Lausanne și Genova, a pus în lumină acest adevăr. Nimic din revendicările Imperiului țarist nu a fost uitat. Marea neagră și Strâmtoarele sunt pentru Moscova tot atât de interesante cum erau pentru Petersburg. Toată încercarea rusească de a întări o Turcie kemalistă la Bosfor, și de a înlătura orice rivalitate europeană în Marea neagră a dezvălit forul adevărat al politicii rusești. Turcia, client docil și slab, putea oricând fi adus la ascultare sau izgonit din drumul Rusiei. Cu Europa era mai greu. Nimic mai firesc deci, decât de a ajuta o Turcie slabă împotriva unor puteri primejdioase pentru viitor. Și astfel istoria se repetă . . .

Basarabia prin ea însăși, nu înseamnă toată întinderea primejdiei rusești pentru România. Pe de-asupra ei, tendința generală a valului slav din răsărit care dincolo de hotarele românești caută să întindă mâna celorlalte fronturi slave din centrul Europei spre o dominațiune politică și economică întinsă până în Mediterană, crează o prăpastie, care ne va despărți totdeauna de marii noștri vecini.

Adevărul acesta trebuie să fie cea dintâi preocupare a politicii noastre externe.

Paris, 14 Mai 1923.

V. N. P.

Cronica politică

Orgia „pertractărilor“ reîncepe...

Iată epilogul violentei și inutilei campanii de răsturnare împotriva guvernului liberal. Încă odată, dnii Cicio Pop și Mihai Popovici s'au așezat la sfat cu dnii dr. Lupu și I. Mihalache pentru a discuta asupra unei noi perioade de colaborare. Orgia „pertractărilor“ reîncepe... În casele dlui Vaida dela Cluj, de-asupra cunoscutului său magazin de automobile, în sălile spațioase dela „Majestic“, în camerele hotelului „Astoria“, în vagonul de dormit al trenului București—Oradia Mare, la restaurantul excelentului maior Mura, pretutindeni unde delegații partidului țărănesc se pot întinde la vorbă cu exponenții comitetului de o sută, — se pun la cale viitoare tovărășii, se pipăie tot felul de presupuneri, se etalează o serie nesfârșită de condiții. D. Iuliu Maniu a câștigat de mult o adevărată virtuozitate în realizarea acestor infinite variante de gimhastică a tratativelor. Fostul învățător dela Topoloveni începe și el să se deprindă...

Rubrica reportajului bi-cotidian (sunt ediții de dimineață și sunt ediții de seară) și-a luat din nou sarcina să fie în curent publicul cetitor cu toate peipețiile nesecatei târguieli. Se zice că cele două partide de opoziție se joacă iar de-a *baba-oarbă*, în jurul unui „preliminar de acord“, sortit să stabilească obligații reciproce în cazul în care, — cine știe ce se poate întâmpla? — d. Sever Dan sau d. Ion Buzdugan ar fi însărcinați cu alcătuirea viitoarei liste ministeriale.

Nu credem însă, că tribulațiile partidului național de-alungul cluburilor politice din Capitală mai pot să impresioneze opinia noastră publică. Emoțiile repetate își pierd din intensitatea lor și sfârșesc prin a plictisi. În cazul special al adversarilor noștri din fostul Consiliu dirigent, nu mai poate fi nicio surpriză. E un fapt care vorbește dela sine. Nu există în România-întregită, un singur partid, cu care d-nii Iuliu Maniu și Alexandru Vaida să nu fi stat la tocmeală pentru un aranjament de dulce colaborare. Era să zicem: afară de partidul socialist, dâr ne-am adus repede aminte de vremea când d-nii Jumanca și Flueraș erau instalați ca „șefi de resort“ în memorabilul guvern dela Sibiu. Întocmai ca un monstruos automat, cu zeci de mâini întinse în toate părțile, așa zisul partid național s'a târât spre toate posibilitățile de împreunare.

Descinzând la București după primele alegeri generale din 1919, dictatorii

de-atunci ai Ardealului, au intrat în Cameră alături de d. N. Iorga, și au guvernat, prost, împreună cu d. Ion Mihalache, după ce se angajase să fuzioneze cu d. general Averescu, celdintăi ministru de interne al guvernului Vaida. „Blocul” încheiat în Parlamentul dela Ateneul român s'a desfăcut însă repede. Izolat și zăpăcit, partidul național nesciind încotro s'o apuce: spre d. Iorga sau spre d. C. Stere, s'a pomenit în conversație cu... partidul liberal. D. Ion I. Brătianu a istorisit nu demult, într'o constatare a majorităților, peripețiile acelor negocieri, cari s'au întrerupt pe o înaltă temă de principii și de moralitate. Cele două părți nu s'au înțeles asupra repartizării mandatelor de deputat din Ardeal, și asupra distribuirii portofoliilor ministeriale. Mandate, portofolii, e un întreg program politic, dela care nu se poate abține ușor. Deci partidul național s'a flut dârz și s'a hotărât să încerce un alt drum. A bătut din nou la ușa d-lui general Averescu, propunând fuziunea celor două partide într'unul singur, purtând numele de: *partidul național al poporului*. Și acest capitol, astăzi definitiv încheiat, a fost bine lămurit la vremea sa prin destăinuirile d-lui C. Argetoianu. Am reamintit pe scurt acest lung ifinerat al nestatorniciei, pentru a ilustra încă odată, capitalul cu care adversarii noștri ireductibili se prezintă iarăș la prasniciul „pertractărilor”.

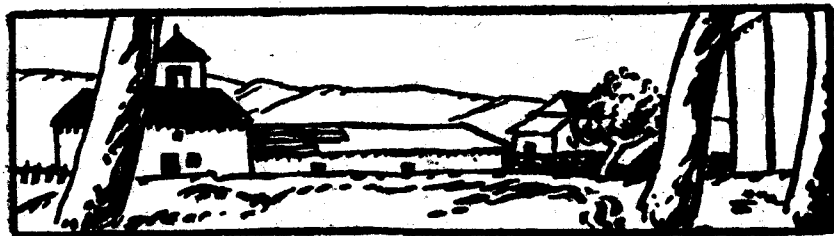
Povestea aceasta, cam încurcată, desvăluiește însă și o caracteristică stare psihologică. Partidul național n'a încetat un moment să mărturisească o persistentă nevoie organică de a-și câștiga un punct de reazăm în vechiul Regat. Simțind că poziția sa politică pe întinderea României-întregite este condamnată la un permanent dezechilibru din pricina caracterului său provincial, gruparea dlor Vaida-Maniu se trudește de patru ani să poată pune un picior și dincolo de Carpați.

Când a vestit celebra sa contopire cu foștii amici ai regretului Tache Ionescu, comitetul de-o sută dela Cluj avea aerul să spună că a sfărâmat cătușele regionale care-l strângeau, și că de-acum, realizând cadrele unui partid unitar, poate lua răspunderea cărmuirii, fără să mai aibă nevoie de alți aliați. Elanul democratic al dlui Mihail Cantacuzino, fiul Nababului, și experiența de guvernare a dlui Chiriță Vasilescu din „culoarea de albastru”, păreau de ajuns.

N'a fost însă așa. Dnii Vaida-Maniu simt foarte bine că, politicește, sunt mult mai părăsiți, și mai urgisiți azi, decât acum patru ani. Goana după o tovărășie care să aducă cu ea talismanul râvnit al puterii ia înfățișarea unei rațiuni de existență. Este partidul țărănist mântuitorul mult așteptat?

Ne îndoiim. D. Iuliu Maniu a declarat acum câteva zile unui ziarist, că în viitor nu se mai poate concepe o guvernare fără colaborarea partidului național. E tocmai dimpotrivă. Evenimentele au arătat că partidul național nu mai e în stare să culeagă nicio colaborare pentru a governa...

ION BALINT

GAZETA RIMATĂ

Musca columbacă

*Ce de nenorociri pe țară
Căzură, zău, dela o vreme!
Guvernul e o grea povară,
Și lumea-l umple de blesteme,
Sărmanul leu, mereu descrește,
I-au luat 'nainte și dinarii,
Intr'una viața se scumpește,
Și grevă fac funcționarii...
La fel, la Universitate
Studenții triști, nu vin la cursuri,—
Și vai! e o calamitate
Când fine Braniște discursuri...*

*Dar, cași cum n'ar fi de-ajuns
Mizeria ce ne chinuiește,
O nouă spaimă ne-a pătruns,
Un alt pericol ne pândește.
Se spune că dinspre Vidin
Pornește 'ncoace o jivină,
Hidoasă, plină de venin,
Neiertătoare și haină;
Ea vrea să treacă prin Predeal,
Ravagiū groasnice să facă
In mult iubitul nosr Ardeal:—
Îi zice musca columbacă!*

Noi cunoșteam însă demult
Urâta speță de insectă,
Căci, în barbarul ei tumult,
Ne-a dat politica infectă
O ceată 'ntreagă de țânțari,
Atâtea muște columbace,
De severdani flămânzi și mari,
Dobrești ucigători, cu ace,
De popi din Gherla, urlători,
Cu gesturi revoluționare,
Boili, savanți îngrozitori,—
Tot vietăți parazitare !

Ca o legiune diavolească,
S'au așternut în stoluri grele,
Și foamea vrând să-și potolească
Lui Renner i-au intrat subț... piele.
Au atacat în urmă „leii”
Lui Marmorosch și Adolf Stern,
Și-au tăbărât, viteji ca smei,
Pe-un porc domestic din guvern.
Azi ținta lor supremă este,
(Așa le-a spus Maniu-Profetul)
O vacă grasă ca 'n poveste,
Cu țafe splendide : Bugetul !

Noi însă nu ne temem, nene,
Nici de insecta din Vidin,
Și nici de muștele-ardelene,
Ori cât ar fabrica venin.
Avem puternice motive
Să afirmăm că tale-quala
Sunt pentru noi inofensive :
Atacă numai animale !
Deci, pot să rădăcesc 'n lume
Și pot să facă alte crime,
Noi le-am gonit demult, cu glume,
Și le stârpim aici, în rime...

VASILE VETERINARUL

INSEMNĂRI

Conflictul universitar s'a aplanat!

— Insfârșit, guvernul se poate felicita că a „rezolvat” conflictul universitar. Căminurile studențești au fost închise; urgisiții lor locatari au fost aruncați, cu bagaje cu tot, de-a dreptul în stradă. Pe coridoarele Universității a fost așezată armata, ca pe la întrunirile unde strigă revoluție popa Man dela Gherla. Cursurile, prin urmare, urmează . . . fără auditoriu.

Nici nu se putea o deslegare mai fericită a situației. Studențimea care a cerut înmulțirea căminurilor, se pomenește cu geamantanul la spinare, în căutarea unui azil mai primitiv. Ea a râvnit să fie apărată împotriva superiorității numerice a străinilor în Facultăți, și acestea funcționează acum numai pentru străini. A crezut că poate culege bunăvoință pentru mizeriile ei, și i s'au dat baionete. . .

Înțelegem ușor bucuria dlui Albert Honigman în fața acestor drastice măsuri, destinate să apere prestigiul civilizației românești în ochii bancherilor dela New-York. Cultura a reputat un nobil triumf și „huliganii” cum le zice așa de veninos *Lupta*, au fost înfrânți.

Sunt însă și alții, cari nu se bucură. Sunt părinții acestor copii trimiși brutal acasă și sunt, pe lângă ei, toți oamenii de inimă adânc îngrijorați în fața acestei dureroase încercături, care pare că nu ne mai lasă nici o ieșire onorabilă. Acestora să li se îngăduie legitima părere de rău că lucrurile au fost lăsate să ajungă aci.

Mișcarea tinerească dela Universitate a fost tratată, pe rând, cu dispreț, cu indiferență și cu asprime, niciodată cu înțelegerea la care avea dreptul să năzuiască.

Acum, ce crede guvernul că se va întâmpla? Căminurile evacuate, sălile de cursuri pustii, — nu mai rămâne decât o consecință: închiderea Universităților. Un an a fost iremediabil pierdut. Vacanța va veni cu dezolanta ei acalmie, la sfârșitul unui an petrecut în sbuciumări și incidente întristătoare. Și pe urmă?

Q. Involburată fierbere morală a fost reprimată cu metode polițienești. Cine crede însă, că ecoul ei nu va fi purtat mai departe își face o iluzie de ipostat marginit. Problema rămâne deschisă, pentru că ea e încă unul din aspectele tulburătoare ale ideii naționale, care își cere drepturile ei organice în sufletul generației de astăzi. Pricep conducătorii țării acest elementar adevăr?

Șaguna supărat. D. Ion Lupaș, distinsul profesor dela Universitatea din Cluj, aducându-și aminte că mai face parte și din comitetul de o sută al partidului național, s'a crezut dator să reabiliteze cu autoritatea sa științifică memoria (nu tocmai imaculată) a răposatului Consiliu dirigent. Iată pentru ce, într'o bună zi, s'a încumetat să decreteze la o recentă întrunire publică, din Craiova, Dorohoi sau Timișoara nu ne aducem bine aminte, că fostul sinedriu dela Sibiu a fost cel mai ideal guvern care a existat

vreodată. Să te ferească Dumnezeu de istoricii cu memoria scurtă! D. Lupaș a uitat, pe semne, epoca permisurilor și a comisariilor de alimentație, nu mai știe nimic de micile afaceri cu sodă, cu sare și cu spirt, dar mai ales, trage cu buretele unei indulgențe lirice peste ședința memorabilă în care, *Impotriva voinței d-lui Iuliu Maniu, însuș partidul național a hotărât desființarea* impopularului organ executiv, copleșit de nemulțumiri declarate și de zdrobitoare invinuirii de necinste. Nu mai e un secret pentru nimeni, dintre câți au trăit atunci în Ardeal, reputația meritată pe care reușise să și-o câștige Consiliul dirigent, și pe urma căreia s'a năruit subit oprobiul public. Dacă aceasta se poate chema o guvernare ideală, — noi nu mai avem nimic de zis.

Mai are ceva de zis însă, nemuritorul Șaguna. Marele reformator al bisericii ortodoxe, a cărui monografie a scris-o apologetul Consiliului dirigent e foarte supărat în mormântul său dela Rășinari: — „Dacă așa face fostul protopop dela Seliște, istoricul cărmuirii lui Iuliu Maniu, n'o să mai creadă nimeni, nimic, din tot ce-a scris despre mine!“

Și noi respectăm supărările legitime...

Un „apendice“ periculos! Tot nu s'a isprăvit încă gălăgia trivială, pe care trâmbișii partidului național (d. Ion Agârbiceanu din Cluj și d. Leonard Paukerow din Lemberg) au ridicat-o în jurul liniștitei comemorări dela Băsești. Nu știm pentru ce, aniversarea morții regretatului badea Gheorghe a fost încă un prilej pentru ca, într'o dulce armonie de sentimente *Patria* și *Lupta* să repeadă un nou torent de insulte asupra d-lui Octavian Goga. Iat-o pe cea mai proaspătă: directorul *Tărei Noastre* e tratat ca un „apendice“ al partidului liberal!

Cași cum d. Goga ar încasa pe ne-

muncite tantieme grase dela „Banca românească“, și nu d. Vasile Goldiș; cași cum d. Goga s'ar fi ospătat zilnic la d. Al. Constantinescu, nu d. Ciceo Pop; cași cum d. Goga, însfârșit, ar fi tratat colaborarea cu d. Ion C. Brătianu, nu d. Iuliu Maniu.... Dar, ce să mai lungim vorba, am renunțat demult să facem apel la bună-credința adversarilor noștri. Nu ne-a plăcut niciodată să predicăm în pustiu.

O singură observație avem de făcut, o observație de ordin medical. Dacă d. Octavian Goga nu e decât un *apendice*, putem să anunțăm de pe acum grozava boală care va curma zilele partidului național. Sărmanul comitet de-o sută, va muri de..... *apendicită!*

Legăturile ceho-române. La Cluj s'au pus deunăzi temelile unei „Societăți ceho-române“, a cărei năzuință va fi cultivarea apropierei tot mai strânse între cele două țări amice. Comitetul noii asociații, al cărei vicepreședinte a fost ales prietenul și colaboratorul nostru d. Octavian Prie, făgăduiește o bogată activitate în această direcție.

O știre care ne sosește din Cehoslovacia, vine să se alăture în aceeași ordine de idei. În cursul unei trecute domnișoara dr. Jindra Flajuhanova o insuflețită cehoslovacă cu sentimente filoromânești, a ținut la Universitatea din Bratislava un curs despre „literatura română de după război“ în fața unui numeros public din toate straturile sociale.

Insemnăm acest mărunț eveniment cultural ca un augur de o mare importanță pentru prietenia politică dintre noi și cehoslovaci, ca și pentru propaganda literaturii românești în străinătate. Și credem că un gest asemănător, pentru cunoașterea culturii naționale a cehilor și a slovacilor ar fi binevenit la una din Universitățile

noastre, — din nefericire baricadate astăzi cu soldați sub arme.

Vajda, Radici și Hinka. Această împerechere de nume nu e a noastră. Niciodată nu ne-am folosit de asemenea mijloace pentru a ne compromite adversarii. Aproprierea între cei trei reprezentanți ai „curenților separatiste” din România, Iugoslavia și Cehoslovacia, o face *Pester Lloyd* din Budapesta. Iată ce scrie ziarul maghiar, redactat în nemțește, în numărul său dela 27 Aprilie cor. :

— „In ultimul nostru număr de seară era un raportaj dela Timișoara, despre o adunare poporală de curând ținută a partidului național român, în decursul căreia Alexandru Vajda a declarat pe față că *acum românilor le merge cu mult mai rău ca sub Mackensen și sub Tisza.*

„De aceea, partidul național-român, care cuprinde toată populația Ardealului și a Banatului pretinde an de an și zi de zi *autonomia deplină pentru teritoriul lor.*”

Și *Pester Lloyd* închee :

— „Astfel acest trio Radici, Vajda, Hlinka, simbolizează absurdul ce s’a intrupat în tratatul dela Trianon. Cine vrea să cunoască cum se prezintă în realitate opera de eliberare intenționată prin pacea dela Trianon, nu trebuie decât să asculte cuvintele de nemulțumire clocotitoare pe cari acești bărbați le strigă din când în când în auzul lumii întregi.”

Fostul prim-ministru Alexandru Vajda poate să fie deci mulțumit. În primul rând de tovarășia sa cu republicanul Radici și renegatul Hlinka. În al doilea rând, de răsunetul pe care-l au discursurile sale dincolo de hotar. Fie-

care vorbă pe care o spune, la necaz, împotriva unirei cu vechiul Regat, se înregistrează cu sfințenie la... Budapesta.

E un trist succes, — dar nu se poate tăgădui, e un succes.

O anchetă în Palestina. Ziarul *Presane* anunță că a întreprins o mare anchetă în Palestina și că va publica în curând o serie de articole de un interes „extraordinar”, datorite dlui Adon Abraham Cahane. Cetitorii *Presei* vor avea prilejul să afle astfel „cum se clădește o țară” și vor lua cunoștiință despre „situația economică” din biblica patrie a fiilor lui Israel. Mulți dintre verii și cumnații dlui Emil D. Fagure se găsesc demult acolo, luptându-se cu toate greutățile începutului. (Între altele, se vorbește despre o mare mișcare la Academia de comerț din Iaffa, unde se cere introducerea unui *numerus clausus* față de creștini). După propaganda pe care au început-o gazetele „independente” din Capitală, s’ar putea presupune că chiar d-nii Albert Honigman, Leonard Paukerow și Iacob Rozenthal sunt dispuși să-și mute bagajele profesionale și convingerile democratice tocmai pe malurile Iordanului.

Mărturisim cu toată cruzimea sincerității noastre, că o asemenea revenire la matcă nu ne-ar stoarce nici o lacrimă. Dimpotrivă, ne surprindem o meschină și cinică mișcare de satisfacție. Favoriții noștri din partidul național n’ar mai avea o presă atât de favorabilă la București !...

Tocmai această împrejurare ne face să credem însă, că d. Iuliu Maniu va depune mari stăruințe, și redacția *Presei* nu se va mai expatriă.

Ar fi și păcat !